

**Programul de dezvoltare socio-economică
a Republicii Moldova (2021-2025)**

Blocul Comuniștilor și Socialiștilor

Începând cu anul 2009, poporul moldovenesc simte că țara noastră alunecă într-o „mlaștină”. Cetățenii au început să trăiască mai rău, sistemul de guvernare îndreptat spre dezvoltarea economiei și grija față de cetățeni, a fost distrus. Însăși existența Republicii Moldova este amenințată. Delapidările, corupția, crima organizată și cea stradală au înflorit din nou. Statul a pierdut controlul asupra întreprinderilor strategice ale infrastructurii - Aeroportul, Calea Ferată, asupra resurselor financiare și materiale ale țării.

A avut loc o dezindustrializare a economiei, am pierdut multe întreprinderi de înaltă tehnologie. Agricultură nu primește sprijinul necesar din partea statului. Fermierii au devenit ostatici ai calamităților naturale și nu pot face față acestor probleme. Satul degradează. Condițiile de viață ale oamenilor din sate sunt dezastruoase, în multe dintre ele nu există alimentare centralizată cu apă, canalizare, drumuri normale.

Domeniul social continuă să se deterioreze: școlile se închid, oportunitățile de a studia în limba maternă sunt limitate, se reduce numărul locurilor bugetare din instituțiile de învățământ superior. Numărul paturilor de spital este în scădere, iar reutilizarea tehnică a spitalelor și a Centrelor medicilor de familie, a fost stopată. Rata mortalității este în creștere, iar cea a natalității este în scădere, populația moare. Exodul populației din Moldova continuă și se accelerează, iar specialiștii calificați, lucrătorii medicali, inginerii, programatorii, se alătură deja acestui exod.

Societatea este din ce în ce mai divizată în bogați și săraci, iar inegalitatea veniturilor crește. Acest lucru este nedrept, în special față de persoanele în vârstă și copii.

Situația dată nu poate și nu trebuie să continue. Degradarea economică și socială trebuie oprită.

Politica Blocului Comuniștilor și Socialiștilor este îndreptată spre dezvoltarea economică, îmbunătățirea calității vieții cetățenilor noștri și depășirea sărăciei. Este real, și noi vom reuși!

Propunem un Program de dezvoltare socio-economică a țării, care definește prioritățile pentru următorii 4 ani:

- * Industrializarea economiei
- * Dezvoltarea agriculturii
- * Dezvoltarea infrastructurii locale
- * Reducerea inegalității veniturilor populației
- * Dezvoltarea asistenței medicale
- * Educație de calitate

Suntem gata să colaborăm cu partenerii externi în vederea soluționării problemelor sociale și economice acute ale țării noastre, cu respectarea intereselor naționale și de stat ale Republicii Moldova suverane și independente și ale cetățenilor săi.

Industrializarea economiei

Situația actuală și problemele principale

Moldova și-a pierdut o parte semnificativă din potențialul industrial în timpul crizei din anii 90, în urma căreia au dispărut cele mai tehnologizate sectoare ale industriei – industria constructoare de tractoare, radioelectronica etc. În realitate, a avut loc o dezindustrializare a economiei, confirmată prin următoarele cifre:

- volumul producției industriale înregistrat în anul 2020 a constituit doar 64% din nivelul anului 1989, adică s-a redus cu circa 40%;
- cota industriei în structura PIB s-a redus dublu – de la 28%, în 1989, până la 14%, în 2020;
- numărul angajaților din industrie s-a redus de 2 ori – de la 245 mii de persoane, în 1993, până la 121 mii de persoane, în 2020.

Până în prezent nu s-a reușit recuperarea potențialului industrial din cauza ritmului lent al creșterii industriei de prelucrare – în ultimul deceniu acest ritm a constituit doar 2,5%.

În structura industriei de prelucrare, cota parte majoră este deținută de producția produselor alimentare (34% din totalul producției industriale), fapt ce denotă o diversificare scăzută a sectorului și legătura puternică a acestuia cu prelucrarea materiilor prime agricole. În anii secetoși (2007, 2012, 2020), scăderea volumului producției agricole a provocat o reducere directă nu doar a producției de produse alimentare, ci și a industriei de prelucrare în ansamblu. Altfel spus, riscurile cu

caracter climatic, care amenință agricultura, au un impact negativ și direct asupra rezultatelor întregii industrii de prelucrare.

O altă problemă structurală din acest sector este legată de activitatea mai multor întreprinderi în condițiile regimului în LOHN (fabricarea articolelor vestimentare, a încălțămintei, a articolelor de marochinărie, a kiturilor de cablaje auto etc.). În acest regim sunt generate circa 20% din totalul producției industriale. De regulă, întreprinderile ce practică regimul în LOHN nu-și folosesc propriul brand, nu dispun de propriile servicii de desfacere și marketing, veniturile din acest tip de activitate asigură doar finanțarea cheltuielilor curente, dar nu și dezvoltarea. Clienții străini sunt în permanentă căutare, pentru propria materie primă, de procesatori în țări cu costuri minime pentru factorii de producție. Există riscuri de pierdere a contractelor pentru procesare odată cu identificarea de către beneficiari a unor producători în alte țări, care vor oferi costuri mai reduse pentru procesare.

Structura existentă a industriei prelucrătoare comportă riscurile unei dezvoltări instabile și este o dovadă a subdezvoltării întreprinderilor de tehnologii înalte de alternativă.

Un neajuns semnificativ este amplasarea dezechilibrată a întreprinderilor industriale pe teritoriul republicii, acestea fiind, în mod preponderent, concentrate în două municipii – în Chișinău (51% din totalul producției industriale) și la Bălți (22%). Cele 32 de raioane și Găgăuzia generează doar 27% din volumul total al producției industriale. Dezindustrializarea economiilor locale influențează negativ nivelul de trai al populației și provoacă migrarea forței de muncă peste hotare.

În Moldova lipsește o politică industrială bine gândită și clar formulată, lipsesc mecanismele și instrumentele de susținere a industriei:

- „Strategia de dezvoltare a industriei pe perioada până în anul 2015” a expirat acum 5 ani, o nouă strategie/program nu a fost aprobat;
- lipsește alocarea de mijloace bugetare cu destinație specială pentru dezvoltarea industriei, așa cum are loc în cazul altor sectoare ale economiei, care sunt acumulate în cadrul unor fonduri speciale (Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și a Mediului Rural, Fondul pentru Eficiență Energetică, Fondul Național pentru Dezvoltare Regională etc.);
- existența instabilității politice în țară împiedică promovarea producției industriale pe piețele altor țări și dezvoltarea industriei autohtone;
- lipsește atenția cuvenită pentru dezvoltarea sectorului de inovații, pentru producția și exportul de produse inovaționale cu valoare adăugată înaltă;
- proiectele finanțate de partenerii externi nu vizează sectorul industrial.

Politica

Noi suntem convingși că promovarea unei politici de industrializare activă va asigura, în primul rând, soluționarea problemelor oamenilor, asigurarea acestora cu loc de muncă stabil și venituri decente.

În scopul accelerării dezvoltării industriei și creșterii aportului său în dezvoltarea economică, propunem Strategia

privind industrializarea economiei. Aceasta include două direcții principale:

- Modernizarea, reutilizarea tehnică și promovarea pe piețele externe a producției întreprinderilor existente implicate în activități de procesare a materiei prime agricole locale, de producere a materialelor de construcție, a articolelor vestimentare, a încălțămintei și altor produse;
- Înființarea unor întreprinderi și tipuri de entități industriale de tehnologii înalte, cu suportul și participarea directă a statului în realizarea de proiecte investiționale.

Se preconizează ca în anul 2025 cota industriei în structura PIB să crească până la 18%, iar numărul angajaților din sector să se majoreze cu 20 mii de persoane.

Industrializarea va dinamiza creșterea economiei, va majora resursele bugetare pentru subvenționarea agriculturii și finanțarea cheltuielilor sociale ale bugetului, va asigura o solicitare stabilă a sectorului de transport, va extinde cererea pentru lucrări de construcție și de montare, va contribui la dezvoltarea sectorului de cercetări și invenții, va forma segmentul forței de muncă calificate și al locurilor de muncă cu un nivel de remunerare relativ înalt.

Urmărind scopul realizării Strategiei privind industrializarea economiei, statul va asigura un suport direct și indirect pentru antreprenori, inclusiv în ceea ce privește formarea cadrelor, eliminarea barierelor de acces la piețele externe, obținerea de credite ieftine și pe termen lung, perfecționarea cadrului legislativ. O atenție specială se va acorda

proiectelor de amploare orientate spre export și substituie a importurilor, inclusiv celor implementate în raioanele țării.

Măsuri prioritare

- În scopul asigurării unei dezvoltări echilibrate a economiei, eliminării obstacolelor în dezvoltarea teritoriilor, statul va sprijini crearea și dezvoltarea marilor platforme industriale în toate centrele raionale ale țării. Pentru industrializarea economiilor locale, în fiecare centru raional va funcționa, cel puțin, o platformă industrială mare – Zonă (subzonă) Economică Liberă, sau Parc Industrial, sau Platformă Industrială Multifuncțională.
- Se preconizează, într-o perioadă de 4 ani, crearea, cu suportul financiar din partea statului, a 18 platforme industriale multifuncționale – teritorii speciale, alocate de autoritățile publice locale, cu o dotare complexă, cu infrastructură de inginerie, ceea ce va permite amplasarea unor întreprinderi industriale și crearea locurilor de muncă noi pentru populația locală, cu salarii decente. Platformele industriale vor fi organizate în raioanele Glodeni, Briceni, Ceadâr-Lunga, Cimișlia, Ocnîța, Dondușeni, Ialoveni, Telenești, Leova, Anenii Noi, Basarabeasca, Florești, Criuleni, Dubăsari, Șoldănești, Sîngerei, Rîșcani, Cantemir.
- În scopul acordării suportului financiar pentru dezvoltarea întreprinderilor industriale va fi creat Fondul de Stat pentru Dezvoltarea Industriei. Formarea mijloacelor Fondului va avea loc din resursele bugetare, prin emisia și plasarea pe piața internă a valorilor mobiliare investiționale ale statului, prin atragerea fondurilor organismelor financiare

internaționale și din alte surse admise de lege. Din mijloacele Fondului va avea loc finanțarea „proiectelor de dezvoltare”, inclusiv a proiectelor de organizare a unor noi întreprinderi de tehnologii înalte, de reechipare tehnică a întreprinderilor existente, a proiectelor de cooperare industrială cu producătorii din alte țări, prin realizarea cărora întreprinderile își vor spori volumele de producție, cota producției cu valoare adăugată înaltă și elemente de inovație.

- Fondul de Stat pentru Dezvoltarea Industriei va sprijini proiecte selectate prin concurs, prin intermediul:
  - subvenționării ratelor de dobândă aferente creditelor contractate de întreprinderile industriale în organizațiile de creditare;
  - acordării pentru exportatorii de producție industrială a unor compensații legate de publicitate a mărfurilor și certificare a producției în străinătate, de participare la expoziții, târguri, festivaluri peste hotarele țării (arenda peste hotare a depozitelor, spațiilor comerciale, costurile de transport);
  - rambursării costurilor pentru instruirea și formarea personalului;
  - acordării de „cash-back” pentru costurile asociate cu instalarea și punerea în funcțiune a echipamentelor, implementarea sistemelor automate, a noilor tehnologii;
  - subvenționării costurilor pentru activități de cercetare și de proiectare-experimentare, realizate de întreprinderi sau de organizațiile specializate conform contractelor încheiate;

- acordării de subvenții investiționale pentru rambursarea parțială a costurilor legate de realizarea de către întreprinderile industriale a proiectelor investiționale;
  - asistenței financiare la crearea și modernizarea infrastructurii parcurilor industriale și platformelor industriale multifuncționale în regiuni.
- Pentru stimularea și dinamizarea activității investiționale a întreprinderilor industriale va fi introdusă cota zero pe venitul reinvestit, care va fi aplicată timp de 5 ani.
  - Va fi asigurată stabilitatea politicii fiscale și a sistemului fiscal în scopul formării de condiții investiționale atractive, timp de 4 ani nu va crește povara fiscală.
  - În scopul obținerii de finanțare externă pentru dezvoltarea industriei, Republica Moldova va încheia procedurile ce țin de obținerea calității de membru al Băncii Eurasiatice pentru Dezvoltare, care are printre priorități susținerea proiectelor de amploare în domeniul producției industriale, de semnificație strategică. Republica Moldova va propune Băncii Eurasiatice pentru Dezvoltare spre finanțare, proiecte în industria constructoare de mașini, cea alimentară, chimică, proiecte privind organizarea de noi întreprinderi, cooperarea industrială internațională. O prioritate deosebită o va constitui atragerea de fonduri din partea Băncii pentru finanțarea de proiecte cu componente inovatoare.
  - Pe lângă prim-ministrul Republicii Moldova va funcționa Consiliul pentru Dezvoltarea Industriei, obiectivele căruia vor viza asigurarea de sprijin din partea statului pentru proiecte investiționale, elaborarea de măsuri pentru

promovarea producției industriale pe piețele externe, coordonarea activității ministerelor și departamentelor în scopul asigurării asistenței administrative și creării condițiilor favorabile pentru realizarea proiectelor.

- Republica Moldova va iniția semnarea unui acord sectorial de cooperare în domeniul industriei cu Uniunea Economică Eurasiatică, folosindu-și statutul de stat-observator. Acest fapt va permite întreprinderilor industriale moldovenești să participe:
  - la programe și proiecte interstatale legate de dezvoltarea cooperării industriale interstatale în domenii prioritare, cum ar fi construcția de mașini și utilaje agricole, industria ușoară, producția de materiale de construcții, prelucrarea lemnului, industria chimică, farmaceutica;
  - în cadrul Rețelei eurasiatice pentru cooperare și subcontractare industrială – în sistemul informațional unic de căutare și organizare de comenzi în industrie, la activitatea burselor de subcontractare pentru identificarea de parteneri și încheierea de contracte prealabile.
- În scopul soluționării problemei personalului, va fi pus în aplicare principiul comenzii de stat pentru instruirea și recalificarea angajaților pentru industrie, urmând programe speciale, care va fi formată în baza selecției competitive a solicitărilor din partea întreprinderilor și va fi realizată de instituțiile de învățământ în conformitate cu acordurile încheiate cu ministerul de resort. Finanțarea comenzii de stat va fi efectuată din fondurile bugetului de stat alocate pentru domeniul educației.

Dezvoltarea agriculturii

Situația actuală și problemele principale

Agricultura are o importanță semnificativă pentru dezvoltarea social-economică a Moldovei – acest sector generează 12% din PIB, aici lucrează 22% din toate persoanele angajate în economie, veniturile majorității locuitorilor din mediul rural depind în special de rezultatele activităților agricole.

Reformele din anii '90 din domeniul agriculturii, transmiterea pământului și a bunurilor ce aparțineau gospodăriilor colective în proprietate privată nu au asigurat dezvoltarea acestui sector, ci au servit drept catalizator de probleme grave.

Volumul producției agricole a constituit în anul 2020 doar o jumătate (51%) din nivelul anului 1989.

În sectorul agroindustrial predomină producția la scară mică. Cea mai mare parte a producției agricole (57%) se produce în gospodăriile țărănești (de fermieri), 98% dintre aceștia având terenuri agricole cu suprafața de cel mult 10 ha, și în gospodăriile populației. În gospodăriile țărănești (de fermieri) cu suprafața de cel mult 10 ha și în gospodăriile populației se produc 40% din culturile cerealiere și leguminoase, 54% din porumb, 88% din cartofi, 81% din legume, 92% din culturile bostănoase, 48% din fructe și pomușoare, 72% din struguri, 54% din

animale și păsări pentru sacrificare, 94% din producția de lapte și 57% din ouă.

Nivelul scăzut de consolidare a terenurilor agricole și de cooperare a producătorilor agricoli împiedică creșterea productivității muncii, a productivității animalelor și a recoltei de culturi, deoarece gospodăriile mici nu dispun de resursele financiare necesare pentru a achiziționa tehnică și echipamente noi, pentru a implementa tehnologiile avansate. Volumul de investiții în acest sector este insuficient pentru a moderniza ramura, ponderea agriculturii în volumul total de investiții capitale constituie doar 9%. Nu sunt create stimulente pentru o cooperare a gospodăriilor mici în domeniul producerii, depozitării, comercializării producției și pentru stabilirea unor legături durabile cu întreprinderile de procesare și cu alți parteneri. Moldova este amplasată într-o zonă riscantă pentru agricultură. Dezvoltarea horticulturii este afectată în mod special de secete, din cauza cărora producția din această ramură s-a diminuat în anul 2007 cu 34%, în anul 2012 – cu 32%, în anul 2020 – cu 36%. În prezent, suprafața terenurilor irigate constituie doar 222 mii de hectare (10,6 % din suprafața terenurilor agricole). De facto, sunt irigate doar 10-20% din terenurile irigabile din cauza stării deplorabile a sistemelor de irigare. Sistemele de irigare sunt exploatate deja de 35-50 de ani, circa 60 la sută dintre acestea necesită să fie reabilitate sau modernizate. În același timp, nu există un sistem eficient de asigurare a riscurilor în agricultură. În ultimii ani, s-au alocat doar 0,5-0,6% din bugetul Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural pentru subvenționarea

asigurării riscurilor. Pierderile agricultorilor provocate de condițiile meteorologice nefavorabile sunt acoperite în special din contul plăților directe din bugetul național și nu prin despăgubirile din asigurări. Prin noua lege cu privire la asigurarea riscurilor în sectorul agrar s-au introdus restricții privind subvenționarea asigurării – cel mult 6% din bugetul Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural, ceea ce limitează oportunitățile de dezvoltare a sistemului de asigurări.

Sectorul zootehnic a devenit dependent de gospodăriile populației în care se conțin 86% din numărul total de animale, inclusiv 92% din toate vacile, 42% din porci, 97% din oi și capre. În asemenea condiții, este imposibilă asigurarea aplicării noilor tehnologii, obținerea în volumele necesare a producției animaliere calitative pentru procesare și satisfacerea necesităților pieței interne. Din această cauză, suferă în mod deosebit ramura lactatelor – din anul 2009 până în anul 2020, producția de lapte s-a redus cu 44% (de la 575 mii tone până la 322 mii tone).

Un progres în dezvoltarea și organizarea activității sectorului agrar este imposibil fără asigurarea agriculturii cu cadre calificate. În prezent, 61% din persoanele angajate în agricultură nu au studii speciale profesionale. Doar 28% dintre cei încadrați în agricultură au asemenea studii. Cei mai mulți lucrători nu au contracte de muncă cu angajatorii (peste 60%), prin aceasta fiind încălcate drepturile lor de remunerare a muncii și asigurare a cu pensii.

Nu se acordă atenția cuvenită susținerii financiare a științei agricole, cercetărilor în domeniul selecției noilor soiuri de

plante și rase de animale, elaborării și implementării tehnologiilor avansate de producere și procesare a culturilor agricole. Astfel, în anul 2019, volumul finanțării reale a cercetărilor în domeniul agriculturii (conform bugetului Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului) a fost cu 21 la sută mai mic decât cel planificat. Sistemul de susținere de stat a sectorului agricol trebuie perfecționat. Volumul subvențiilor acordate acestui sector constituie mai puțin de 3% din valoarea producției agricole, ceea ce este vădit insuficient pentru ca agricultura să atingă un nou nivel de dezvoltare. Direcțiile și volumele de susținere din partea statului pentru producția agricolă sunt slab legate de modificările și indicatorii care se planifică a fi obținuți ca urmare a utilizării anumitor măsuri de sprijin.

Politică

Politica noastră în domeniul agriculturii este îndreptată spre modernizarea complexă a producției agricole:

- Adoptarea unui nou Cod funciar, care ar interzice vânzarea pământului companiilor străine.
- Înnoirea cât mai rapidă a bazei tehnice și tehnologice, implementarea tehnologiilor avansate.
- Consolidarea terenurilor și extinderea gospodăriilor, dezvoltarea întreprinderilor de producere, de aprovizionare și de desfacere ș. a., stabilirea unor legături durabile cu rețelele comerciale, companiile de transporturi și de logistică ș.a.
- Asigurarea cu specialiști instruiți și elaborări științifice.

- Obținerea unei rezistențe și protecții mai mari împotriva riscurilor climaterice și meteorologice.

Pentru aceasta, vor fi operate modificări în sistemul de stat de susținere și subvenționare a producției agricole, volumele cărora vor crește de la 1,2 miliarde de lei în anul 2020 până la 3 miliarde de lei în anul 2025.

Măsuri prioritare

- Pentru a stimula procesul de cooperare în baza consolidării terenurilor, producătorii agricoli vor beneficia de:

- scutire la impozitul pe venit pe o perioadă de 3 ani pentru cooperativele nou constituite;

- consultanță și asistență la crearea cooperativelor și soluționarea problemelor organizaționale a activității acestora;

- instituțiile de învățământ cu profil agricol vor fi asigurate cu programe și materiale didactice pentru pregătirea conducătorilor și a specialiștilor cooperativelor.

- Pentru a îmbunătăți sistemul de asigurare a riscurilor și pentru a motiva producătorii agricoli să se asigure va fi:

- omisă limitarea volumului subvențiilor de stat la asigurarea riscurilor din bugetul Fondului național pentru dezvoltarea agriculturii și zonelor rurale;

- stabilită o listă de subvenții pentru obținerea cărora producătorii agricoli vor trebui să aibă contracte de asigurare.

- În anul 2021, va fi elaborat și va demara implementarea Programului național de irigare a terenurilor agricole, astfel ca în anul 2025, suprafața terenurilor irigate să crească cel puțin de 1,5 ori și să ajungă până la 350 mii de hectare.
- Cu participarea investitorilor autohtoni și a celor străini, vor fi create câteva „AgroHub-uri” dotate cu toată infrastructura necesară pentru achiziția și exportul producției agroindustriale, testarea de laborator și certificare a calității acesteia, sortarea, ambalarea, depozitarea. De asemenea, acestea vor îndeplini funcțiile de distribuție angro, de transport și logistică, de consultanță și altele.
- Pentru respectarea drepturilor muncii și a celor de pensionare a angajaților din agricultură, pentru reducerea ocupației informale și înăsprirea controlului privind angajarea lor, în Codul muncii va fi prevăzută utilizarea contractului trilateral dintre stat (autoritățile administrației publice locale), angajatori și angajați.
- Pentru a consolida potențialul uman din sectorul agrar:
  - procesul de instruire la specialitățile agricole în toate instituțiile de învățământ de profil se va desfășura în mod gratuit, din contul finanțării bugetare;
  - toți studenții acestor instituții de învățământ vor fi asigurați în mod gratuit cu locuri în cămine.
- Pentru a dezvolta știința agricolă și pentru a spori contribuția acesteia la creșterea eficienței agriculturii, pe parcursul a 4 ani se va dubla finanțarea cercetărilor și dezvoltărilor respective în cadrul comenzii de stat.
- În cazul efectuării achizițiilor publice de produse agroalimentare va fi stabilită prioritatea produselor

fabricate pe teritoriul Moldovei, cu condiția că țara noastră va respecta acordurile internaționale.

- Pentru a perfecționa sistemul de susținere a sectorului agricol de către stat, rezultatele efective ale realizării fiecărei măsuri, exprimate în indicatori concreți, vor fi evaluate sistematic.

Dezvoltarea infrastructurii locale

Starea actuală și problemele principale

Starea infrastructurii locale determină condițiile de viață ale populației în anumite localități și influențează dorința oamenilor de a rămâne într-un anumit oraș sau sat sau de a se muta într-un loc mai confortabil, sau chiar de a părăsi țara. Din păcate, infrastructura locală se dezvoltă lent și nu răspunde nevoilor majorității locuitorilor țării, în special a celor din mediul rural.

Construcția lentă a rețelelor centralizate de aprovizionare cu apă a dus la asigurarea slabă a populației cu apă potabilă de calitate. Doar 50,7% din localitățile țării sunt conectate la un sistem centralizat de alimentare cu apă. Accesul cetățenilor la rețeaua publică de alimentare cu apă rămâne scăzut. Conform unui sondaj, 93,2% din gospodăriile urbane și doar 52,5% din gospodăriile rurale au acces la rețea centralizată de apă. Apa din fântâni este utilizată de 46,9% din gospodăriile rurale, ceea ce constituie un factor de risc pentru bolile asociate consumului de apă de proastă

calitate. Nu toate școlile, instituțiile preșcolare și instituțiile medicale folosesc apă potabilă de calitate și nu toate sunt alimentate cu apă caldă.

Situația este și mai gravă la capitolul accesul populației la sistemul centralizat de canalizare. Doar 7,6% din localitățile țării sunt conectate la sistemul public de canalizare, inclusiv 95,0% din așezările urbane și 2,8% rurale. În orașe, 78,0% din gospodăriile utilizează canalizarea centralizată, în timp ce în sate - doar 2,8%. Situația este deosebit de gravă în raioanele Drochia, Fălești, Glodeni, Soroca, Rezina, Basarabeasca și Cantemir, unde niciun sat nu are acces la un sistem public de canalizare.

În același timp, în anii următori, se planifică reducerea cheltuielilor bugetare pentru gospodăria comunală, din care face parte sectorul de aprovizionare cu apă și canalizare. Conform prognozelor bugetului public național, în 2023, cheltuielile pentru investițiile capitale în serviciile locativ-comunale vor scădea de 2 ori față de 2019 (de la 365 milioane la 187 milioane de lei).

Nivelul de gazificare în Moldova este relativ ridicat - 90,3% din localități sunt gazificate. Cu toate acestea, există o problemă de conectare a locuințelor la rețeaua de gaz, legată de costul conectării populației. În orașe, doar 88,5% din apartamente (case) sunt gazificate, în sate cifra este mult mai mică - 31,5%.

Una dintre cele mai acute probleme este starea drumurilor locale. În general, calitatea drumurilor din țară este destul de scăzută - conform acestui indicator, Moldova se califică pe locul 129 din 141 de țări. Drumurile locale sunt în stare

mai proastă decât drumurile naționale. Chiar și în orașele indicate de guvern ca poli de creștere, starea drumurilor este deplorabilă. Astfel, la Cahul și Ungheni, 90% din drumuri sunt în stare proastă, la Edineț - 84%, Orhei - 60%, Soroca - 80%, Comrat - 70%. În zonele rurale, situația privind calitatea drumurilor este și mai gravă. În ultimii ani, în cadrul programului "Drumuri bune", Guvernul a acordat o atenție sporită problemei drumurilor locale. Pe parcursul celor 3 ani de derulare, au fost reparate drumuri și străzi cu o lungime de peste 2 mii de km. În același timp, autoritățile locale nu sunt suficient de implicate în realizarea programului, deseori nefiind în stare să controleze mersul lucrărilor de reparație, să decidă cu privire la alegerea drumului care urma să fie inclus în program și tipul de lucrări (în mod special, s-a optat pentru acoperirea drumurilor cu pietriș) etc.

Amenajarea localităților prevede și iluminarea lor, lucru care n-a fost realizat zeci de ani. În orașe, 24,5% din străzi nu sunt iluminate, iar pentru zonele rurale nu există nici o statistică. Sursele limitate de venituri ale bugetului local nu permit autorităților să rezolve în mod independent problema iluminatului stradal în localitățile rurale, chiar dacă aceasta face parte din responsabilitatea lor.

Satele și orașele mici nu dispun de obiecte de infrastructură socială, atât de solicitate de familiile cu copii și tineret, terenuri de sport și spații de joacă pentru copii, săli de sport. Din păcate, din 2010 până în 2019, numărul obiectivelor sportive a scăzut dramatic – de la 4,9 mii la 3,8

mii. Multe case de cultură și biblioteci trebuie reparate și modernizate.

Dependența excesivă a autorităților publice locale de cele centrale (la capitolul transferuri bugetare) pentru finanțarea dezvoltării infrastructurii locale, subminează stimulentele pentru realizarea proiectelor de infrastructura, atragerea investițiilor și dezvoltarea autonomiei financiare. Ponderea transferurilor de la bugetul de stat constituie 70% din veniturile bugetului local. Limita totală a cheltuielilor capitale este stabilită fără a ține seama de furnizarea de servicii de infrastructură populației locale. Sistemul actual de finanțare a investițiilor capitale pentru autoritățile locale și procedura de alocare a fondurilor din Fondul Național de Dezvoltare Regională, Fondul Rutier și altele, precum și formele de implicare a autorităților locale în implementarea programelor de stat, nu sunt perfecte.

Politica

Noi considerăm că accelerarea ritmului de dezvoltare a infrastructurii locale este vitală pentru orașele și satele din Moldova, care trebuie să devină atractive și confortabile, în primul rând, pentru viața oamenilor, ceea ce va contribui la stoparea migrației în afara țării, și, în al doilea rând, pentru mediul de afaceri și investiții private, de care au nevoie stringent economiile locale.

Politica vizează creșterea nivelului de asigurare a localităților cu sisteme publice de alimentare cu apă, canalizare și gaze, îmbunătățirea calității drumurilor locale, extinderea sistemelor de iluminat stradal, construcția și

modernizarea obiectivelor sociale legate în primul rând de educația și sănătatea copiilor, inclusiv sport, obiective culturale și de educație extrașcolară. Implementarea politicii de dezvoltare a infrastructurii locale prevede participarea activă a autorităților locale, creșterea volumului finanțării bugetare, inclusiv prin extinderea capacităților financiare ale bugetelor locale.

Măsuri prioritare

- Asigurarea cu apă potabilă de calitate în localități va crește de la 50,7% la 70% în 2025, iar în localitățile rurale va fi introdus treptat un sistem public de canalizare. Pentru a atinge acest scop, în baza propunerilor autorităților locale, va fi elaborată o foaie de parcurs de dezvoltare a unui sistem public de alimentare cu apă și canalizare, implementarea căruia va avea loc prin construcția accelerată a sistemelor centralizate de alimentare cu apă și canalizare și creșterea investițiilor capitale adecvate. Pentru realizarea proiectelor de alimentare cu apă și canalizare în localitățile țării vor fi alocate anual cel puțin 300 de milioane de lei.
- Va fi aprobată o comandă de stat pentru elaborarea documentației privind standardizarea proiectelor de alimentare cu apă și canalizare.
- Până în 2025, toate școlile, grădinițele și instituțiile medicale vor fi conectate la sistemul public de alimentare cu apă și canalizare.

- Pentru monitorizarea calității apei din fântâni, în toate localitățile vor fi instalați senzori de monitorizare a calității apei.
- Va continua gazificarea localităților, cu accent pe conectarea prioritară la rețelele de gaze a satelor. Familiile cu venituri mici vor primi subvenții pentru conectarea apartamentelor (caselor) la sistemul de alimentare cu gaz. Drept urmare, în 2025, 60% de locuințe de la sate vor fi gazificate și 95% în orașe.
- În 4 ani, vor fi restaurate și reparate 3600 km de drumuri și străzi locale, ceea ce va asigura o comunicare rutieră de calitate între centrele raionale și așezările rurale, legătura între sate și accesul la ele de pe arterele principale.
- Programul "Drumuri bune" va fi îmbunătățit: criteriile de selectare a drumurilor locale pentru reparații/restaurări vor fi clar definite, proporția drumurilor locale reparate cu asfalt va crește la 60%, iar reprezentanții autorităților locale vor fi incluși în consiliul Fondului Rutier și vor avea dreptul să monitorizeze cum decurg lucrările de reparație.
- Cu participarea autorităților locale, va fi elaborat și implementat un program de iluminare stradală a localităților, astfel încât în 4 ani cel puțin 50% din toate străzile urbane și rurale să fie iluminate. Programul va fi finanțat din bugetul de stat și bugetele locale.
- Va fi implementat un program de granturi bugetare pentru a sprijini inițiativele comunităților locale și ale administrațiilor locale pentru construcția, restaurarea

și reparația obiectivelor sportive și culturale, care prevede cofinanțarea proiectelor de către autoritățile locale, organizațiilor obștești și rezidenții locali cu cel puțin 20% din valoarea proiectului.

- Dezvoltarea infrastructurii locale necesită crearea unei baze de finanțare fiabile și durabile, inclusiv prin creșterea nivelului de autonomie financiară a autorităților locale și reducerea dependenței bugetelor locale de transferurile de la bugetul de stat de la 70% la 60%.

În acest scop:

- autoritățile locale vor avea dreptul să aprobe în mod independent ratele impozitelor și taxelor locale;
- 20% din impozitul pe venitul din activitatea economică, colectat pe teritoriul unităților administrativ-teritoriale, va fi direcționat către bugetele locale;
- alocarea transferurilor către bugetele locale de la bugetul de stat pentru finanțarea investițiilor capitale se va efectua pe baza unei metodologii, care va lua în considerare numărul populației și suprafața unităților administrativ-teritoriale;
- 20% din contribuțiile de reglementare colectate de Agenția Națională de Reglementare în Energetică de la companiile care furnizează servicii de asigurare cu gaze, căldură, apă și canalizare vor fi redirecționate către Fondul Național de Dezvoltare Regională, pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare a infrastructurii locale.

Reducerea inegalității veniturilor populației

Starea actuală și problemele principale

Decalajul excesiv al veniturilor obținute de diferite grupuri ale societății, este una din cauzele principale ale nivelului ridicat al sărăciei. În 2019, din numărul total al populației Moldovei 25,2% se aflau sub pragul sărăciei, inclusiv 31,6% din familiile de la sate, 42,0% din familiile cu mulți copii, 38,3% din familiile capul cărora era un pensionar și 38,1% din pensionarii solitari.

În ultimii 20 de ani, această inegalitate socială a crescut de mai multe ori din cauza scăderii veniturilor majorității populației și creșterii accelerate a veniturilor unui segment îngust de oameni, în rezultatul căreia s-a intensificat brusc stratificarea socială a societății. Astfel, la 20 % din păturile sărace revin doar 7,9% din totalul veniturilor pentru întreaga populație, în timp ce pentru 20% dintre cei mai bogați oameni revin 40,1% din venituri, adică de 5,1 ori mai mult.

Decalajul veniturilor în Moldova este cu mult mai mare decât în majoritatea țărilor europene.

Există o diferență semnificativă între veniturile populației din sectorul urban și ale celei din sectorul rural. În 2020, venitul mediu pe cap de locuitor în gospodăriile rurale a fost cu 30% mai mic decât cel al locuitorilor din mediul urban și cu 70% mai mic decât al celor din orașele mari.

Majoritatea lucrătorilor sezonieri (67%) primesc un venit sub salariul mediu pe economie, iar ponderea acestor

lucrători în agricultură, alimentație publică, arte și în domeniul de agrement, este chiar mai mare (80%). În același timp, ponderea angajaților care primesc salarii relativ mari este în creștere. Dacă în 2018, 11% dintre angajați primeau salarii de peste 10 mii de lei, în 2020 ponderea lor a crescut la 21%.

Încă mai există o inegalitate în remunerarea lucrătorilor din sectorul real și bugetar datorită utilizării diferitelor standarde minime de salarizare. Rata de bază utilizată la calcularea salariilor angajaților din sectorul bugetar nu acoperă minimul de existență și nu protejează angajații de sărăcie. Astfel, valoarea de referință aprobată în 2020 a fost cu 41% mai mică decât salariul minim garantat stabilit în sectorul real și cu 25% mai mică decât minimul de existență al populației apte de muncă. În același timp, salariul minim garantat în sectorul real a fost cu 26% mai mare decât minimul de existență al populației apte de muncă. Pentru anul 2021, a fost aprobat salariul minim garantat în sectorul real de 2.935 lei și rată de referință pentru sectorul bugetar de 1.700 lei, care este cu 42% mai mic decât standardul stabilit pentru salariul minim în sectorul real.

Există un decalaj foarte mare între salariul mediu și pensia medie. La finele anului 2020, pensia medie alcătuia doar 23% din salariul mediu pe economie.

Există, de asemenea, o diferență semnificativă în ceea ce privește mărimea pensiilor, care au crescut în ultimii ani. Dacă la începutul anului 2015 pensia medie a persoanelor

care au lucrat în agricultură a fost cu 24% mai mică decât pensia persoanelor care au activat în alte sectoare, atunci la începutul anului 2020 era cu 29% mai mică. Pensia medie a persoanelor care au lucrat în agricultură nu acoperă minimul necesar al unui pensionar și reprezintă doar 84,8% din valoarea acestuia.

De asemenea, se atestă un decalaj semnificativ în ceea ce privește mărimea pensiilor între orașe, în special cele mari, și zonele rurale. Comparativ cu municipiul Chișinău, pensia medie de vârstă în mediul rural este semnificativ mai mică, în raioanele Nisporeni, Telenești, Cantemir, Hâncești și Leova, care reprezintă doar 60% din nivelul pensiei în capitală.

În rândul pensionarilor, ponderea celor care primesc pensia minimă pentru limită de vârstă crește, adică unul din șase pensionari. Mărimea pensiei minime pentru limită de vârstă acoperă valoarea minimumului de existență al pensionarului la doar 61%. Dacă în mun. Chișinău doar 5% dintre pensionari primesc pensia minimă pentru limită de vârstă, atunci în raioanele Leova, Telenești, Cantemir și Căușeni numărul lor ajunge la 29%.

Un decalaj mare se atestă, de asemenea, și în sistemul asistenței sociale pentru păturile social vulnerabile ale populației. Astfel, indemnizația pentru îngrijirea copilului plătită persoanelor neasigurate este de 2,7 ori mai mică decât cea achitată persoanelor asigurate. Valoarea indemnizației pentru cei neasigurați acoperă costul întreținerii copiilor lor la un nivel de doar 37%.

Indemnizația pentru îngrijirea copilului se achită persoanelor asigurate până la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului, în timp ce persoanelor neasigurate - până la vârsta de 2 ani.

Famiiliile mari nu pot oferi o nutriție adecvată copiilor lor. În gospodăriile cu trei sau mai mulți copii, consumul mediu pe cap de locuitor al celor mai importante produse alimentare pentru dezvoltarea corpului copilului este semnificativ mai mic decât în gospodăriile fără copii (pește cu 46%, produse lactate cu 31%, produse din carne cu 30%).

Famiiliile cu venituri mici, al căror venit mediu lunar este mai mic decât venitul minim garantat de către stat, primesc alocații sociale, dar cu condiția că bunăstarea lor este sub nivelul stabilit (atunci când se evaluează bunăstarea, este luată în calcul existența unui cazan, mașini de spălat, cuptor cu microunde etc.). Indicatorii de bunăstare folosite sunt foarte dure și restricționează dreptul famiiliilor sărace la plata prestațiilor sociale.

Politica

Noi considerăm că decalajul excesiv în veniturile diferitelor grupuri ale populației intensifică stratificarea socială a societății, încalcă principiile egalității sociale și lezează demnitatea multor cetățeni.

Politica va viza reducerea decalajului excesiv al veniturilor, ieșirea din sărăcie a unei părți semnificative a famiiliilor și

cetățenilor cu venituri mici și consolidarea stabilității și solidarității sociale.

Motivele decalajelor excesive ale veniturilor se datorează deficiențelor și greșelilor politicii de stat. Prin urmare, se vor face schimbări semnificative în politica de remunerare, asigurare cu pensii, susținere a categoriilor vulnerabile ale populației, ceea ce va duce la înlăturarea inegalității sociale și la reducerea sărăciei.

Măsurile prioritare

În domeniul remunerării muncii

- Pentru a reduce decalajele salariale din sectorul bugetar și real ale economiei, va fi utilizat un standard unic de salarizare minimală în locul celor două care sunt utilizate în prezent. În acest scop, în economie va fi introdus un salariu minim unic garantat, care va fi utilizat atât pentru calcularea salariilor lucrătorilor din sectorul real, cât și în calitate de valoare de referință pentru calcularea salariilor angajaților din sectorul bugetar.
- Pentru a reduce inegalitatea salarială a angajaților din sectorul bugetar, se va stabili că în următorii 2 ani, la luarea deciziilor de majorare a salariilor se va da prioritate majorării salariilor angajaților din categoriile cel mai puțin plătite.
- Pentru a reduce inegalitatea veniturilor, inclusiv inegalitatea salarizării, salariile persoanelor cu venituri mici și medii vor fi impozitate la rate mai mici.

- Va fi plafonată remunerarea șefilor și adjuncților instituțiilor publice cu autonomie financiară care reglementează diferite sectoare ale economiei, precum și va fi înăsprit controlul asupra mărimii salariilor șefilor întreprinderilor de stat.

În domeniul asigurării cu pensii

- Mărimea pensiei minime pentru limită de vârstă va fi majorată treptat pentru a ajunge la regula, conform căreia pensia minimă de vârstă nu poate fi mai mică decât minimul de existență. Până în 2025, pensia minimă pentru limită de vârstă va atinge minimul de existență al unui pensionar.
- Mecanismul de indexare a pensiilor de două ori pe an va fi îmbunătățit prin aplicarea unui coeficient de indexare pentru pensiile mici de cel puțin 20%.
- Va fi eliminat dreptul angajatorilor de a rezilia unilateral contractele de muncă și de a concedia pensionarii pentru limită de vârstă (precum și a persoanelor de vârsta pre-pensionară), ceea ce încalcă dreptul pensionarilor de a primi venituri suplimentare sub formă de salarii.
- Mecanismul de recalculare a pensiilor pentru persoanele care au continuat să lucreze după pensionare va fi îmbunătățit, pentru a ține cont de contribuțiile sociale pentru perioada în care își continuă activitatea.
- Va exista o reexaminare a pensiilor de dizabilitate pentru persoanele care desfășoară sau au desfășurat

activități de muncă după determinarea pensiei, similar cu reexaminarea pensiilor pentru limită de vârstă.

- Va continua practica de acordare a suportului financiar unic pensionarilor cu pensii mici.
- Va continua procesul de încheiere a acordurilor de securitate socială între Republica Moldova și alte țări, în scopul protejării drepturilor la pensie ale cetățenilor care au lucrat sau lucrează în afara țării.

În domeniul protecției sociale a populației:

- Cuantumul prestațiilor sociale pentru familiile cu venituri mici va crește anual, condițiile de acordare vor fi simplificate, proprietățile familiilor (cazan, mașină de spălat, cuptor cu microunde etc.) nu va fi luată în considerare la evaluarea bunăstării și acordarea prestațiilor sociale.
- Pentru familiile cu mulți copii și cu venituri mici va fi implementat un program de ajutor alimentar, care va îmbunătăți semnificativ alimentarea copiilor și, în același timp, va compensa parțial costul alimentelor pentru aceste familii.
- Persoanele neasigurate vor primi alocații pentru îngrijirea copilului în același quantum și pentru aceeași perioadă ca și persoanele asigurate (până la vârsta de 3 ani a copilului). Valoarea indemnizației va crește, iar în 2025 va atinge minimul de existență pentru copii.
- Pentru a consolida asistența socială pentru familiile cu copii, va fi adoptată Legea privind capitalul familial.

- Va fi consolidată asistența socială pentru veterani prin creșterea indemnizațiilor, asigurarea cu spațiu locativ și tratament sanatorial.

Dezvoltarea Sistemului de Sănătate

Starea actuală și problemele principale

Timp de mai mulți ani în Republica Moldova se atestă o creștere a speranței de viață a populației. În ultimii ani (din 2014 până în 2019), aceasta a crescut de la 69,3 ani până la 70,9 ani. În același timp, speranța de viață a populației este cu 10 ani mai mică decât media pentru țările Uniunii Europene.

Evoluția stării de sănătate a populației se caracterizează atât prin aspecte pozitive, cât și negative. Rata morbidității populației continuă să crească - din 2014 până în 2019, numărul bolnavilor nou depistați a crescut cu 10%. A crescut numărul pacienților cu cele mai frecvente boli, cum ar fi bolile sistemului cardiovascular, respirator, nervos, endocrin și rata tulburărilor metabolice, tumori maligne (60% din totalul îmbolnăvirilor). A crescut numărul persoanelor care suferă de așa-numitele boli sociale - SIDA (de la 88 de persoane la 241), HIV (de la 586 de cazuri la 701), narcomanie și toxicomanie (de la 11 mii de persoane la 12,4 mii).

Totodată, a scăzut numărul pacienților diagnosticați cu boli infecțioase și parazitare, tulburări mintale, boli ale sistemului digestiv, sistemului urogenital (24% din toate bolile), tuberculoza (de la 3,8 mii de persoane la 2,5 mii).

Mortalitatea infantilă este în continuă scădere. Numărul copiilor decedați cu vârsta de până la 5 ani a scăzut de la 2,4 la 1,9.

Sistemul de sănătate, care are un impact asupra sănătății populației, nu poate fi evaluat ca unul eficient, în ciuda reformării sale continue.

Problema lipsei de personal medical devine tot mai acută. Timp de 5 ani (din 2014 până în 2019), numărul medicilor a scăzut de la 12,9 mii de persoane la 12,6 mii (doar în 4 raioane nu a scăzut). Numărul personalului medical mediu s-a micșorat cu mai mult de 2 mii de persoane de la 25,9 mii la 23,6 mii, iar acoperirea populației - de la 73,0 persoane la 10.000 de locuitori la 66,6 persoane.

Instituțiile medicale aflate sub jurisdicția Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale sunt completate doar cu 84% de medici și 89% de personal medical mediu.

Tinerii medici și asistente medicale nu vor să muncească în zonele rurale. În 2020, din 226 medici-absolvenți, doar 9 au mers să lucreze în sate, iar din 280 de asistente medicale, doar 20 de persoane.

Există o insuficiență de medici și personal medical mediu în mai multe raioane și localități. Astfel, asigurarea cu medici de familie la 10.000 de locuitori constituie în mediu pe țară 4,5, în timp ce în municipii este mult mai mare – 5,9, iar în raioane este mult mai mic – 3,8 (în raioanele Fălești, Hâncești, Ungheni, Cantemir, Leova sunt mai puțin de 3 medici de familie la 10.000 de locuitori). În multe raioane se atestă o lipsă acută de medici specialiști de diferite profiluri, iar în sate lipsesc medici de familie.

Asigurarea cu asistenți medicali la 10.000 de locuitori variază foarte mult - de la 52,1 în mun. Bălți la 19,2 în raionul Dubăsari.

În perioada 2014-2020, numărul paturilor din spitale a scăzut cu 2 mii , de la 20,1 mii la 18,0 mii, iar asigurarea acestora la 10.000 de locuitori a scăzut de la 70,8 paturi la 68,3.

Starea tehnică și echipamentul majorității unităților medicale nu este satisfăcătoare. Durata de exploatare a mai multor spitale (71% din toate spitalele) depășește 50 de ani, 37% din echipamentele medicale au o uzură de 10-30 de ani, norma fiind de cel mult 10 ani. Serviciul de asistență medicală prespitalicească este echipat cu 400 de unități de transport, dintre care 70% sunt complet uzate, 30% din instituțiile medicale primare din sate nu sunt conectate la sistemele de aprovizionare cu apă, canalizare și încălzire.

În instituțiile medicale sunt slab aplicate tehnologiile digitale și informaționale care să asigure tranziția la gestionarea electronică a documentelor, efectuarea tele-consultațiilor pacienților și a personalului, schimb de informații despre pacienți între diferite instituții în timp real etc. Medicii sunt supraîncărcați cu documentație, scrierea rapoartelor, completarea fișelor pacienților etc.

Problemele din sănătate sunt cauzate în mare măsură de finanțarea insuficientă a sectorului și a anumitor segmente. Ponderea cheltuielilor bugetului public național pentru ocrotirea sănătății în anul 2014 a constituit 13,3%, în anul

2019 - 13,1%, iar ponderea acestora în PIB a scăzut de la 5,3% la 4,4%. Cea mai mare parte a surselor pentru sănătate este acumulată în fondurile de asigurări obligatorii de sănătate (84%). Finanțarea asistenței medicale este axată mai degrabă pe menținerea, decât pe modernizarea și îmbunătățirea sistemului. Astfel, în 2019 98% din toate cheltuielile fondurilor au fost alocate pentru nevoile curente și anume pentru plata serviciilor medicale curente, și doar 0,7% pentru dezvoltare și modernizare, și 0,3% pentru măsurile profilactice.

Problemele menționate mai sus și alte probleme ale sistemului de sănătate s-au pronunțat în timpul pandemiei COVID-19. Doar printr-o mobilizare fără precedent a eforturilor și a tuturor resurselor, inclusiv a personalului medical, a fost evitată o catastrofă pandemică.

Politica

Noi suntem convinși că sănătatea națiunii este o valoare socială necondiționată, care nu poate fi păstrată și îmbunătățită fără investiții financiare și fără modernizarea sistemului de furnizare a serviciilor medicale.

Principalele direcții ale politicii de dezvoltare a sănătății:

Asigurarea completă a instituțiilor medicale cu personal calificat.

Depășirea decalajului în accesul la servicii medicale de calitate între diferite grupuri ale populației, inclusiv între locuitorii orașelor și satelor.

Modernizarea tehnică a instituțiilor medicale pe scară largă.

Facilitarea accesului populației la examinări profilactice și promovarea unui stil de viață sănătos.

În perioada 2021-2025, cheltuielile pentru medicină vor fi dublate.

Măsuri prioritare

Salariile în sistemul public de sănătate vor fi majorate cu 40%. Salariul personalului medical secundar și auxiliar va crește proporțional cu majorarea salariului medicilor. În primul rând, va fi majorat salariul angajaților instituțiilor medicale unde acesta nu a crescut în ultimii ani sau rămâne la un nivel scăzut.

Sistemul de facilități pentru tinerii specialiști cu studii medicale și farmaceutice care sunt angajați în zonele rurale va fi consolidat: valoarea indemnizației unice va fi indexată anual și va fi aprobată o compensație parțială pentru costul construcției sau achiziționării de locuințe.

Admiterea studenților din mediul rural în instituțiile de învățământ medical se va efectua gratuit, cu locuri gratuite în cămine, cu condiția să încheie contracte care îi obligă să lucreze timp de 5 ani după finalizarea studiilor, conform repartizării ministerului de resort, în funcție de nevoile instituțiilor medicale, situate în special în zonele rurale.

Statul va subvenționa ratele dobânzilor la creditele bancare, luate pentru achitarea studiilor în medicină, cu condiția că, după absolvire, specialistul să lucreze în Moldova timp de 10 ani.

Nu vor fi închise spitale și nu va fi redus numărul de paturi din spital.

Fiecare sat/comună va avea un centru medical și o farmacie, pentru care vor fi alocate fonduri bugetare speciale pentru construcția sediilor, pentru personal și suport tehnic.

Toate instituțiile medicale din toate localitățile țării vor fi racordate la sistemele de alimentare cu apă, canalizare și căldură, în termen de 4 ani.

Copiii sub vârsta de 18 ani, femeile gravide, mamele pe parcursul a unui an după nașterea copilului și pensionarii vor fi asigurați cu servicii stomatologice gratuite, și, în acest scop, va fi extinsă rețeaua de centre stomatologice publice, secțiile și cabinetele în cadrul policlinicilor raionale.

Pentru îmbunătățirea stării tehnice a instituțiilor medicale, va fi lansat programul de stat „modernizarea tehnică în domeniul sănătății” cu scopul înnoirii și dotării mai bune a instituțiilor medicale cu echipamente moderne, efectuarea reparațiilor capitale ale clădirilor.

În asistența medicală vor fi implementate sisteme informaționale moderne, care vor permite introducerea pașapoartelor electronice, interacțiunea între instituțiile medicale, instituție medicală – pacient în timp real și efectuarea consultațiilor medicale la distanță etc.

Va fi implementat un sistem de diagnosticare în masă a stării de sănătate a populației la toate etapele vieții (copii, tineri, populație de vârstă mijlocie și vârstnici) pentru prevenirea și depistarea precoce a bolilor. Măsurile de examinare preventivă a populației în instituțiile de învățământ, întreprinderi și organizații vor fi extinse.

Examenle profilactice ale populației din mediul rural vor fi efectuate anual (inclusiv radiografia plămânilor, cardiograme, măsurarea tensiunii arteriale, mamografii și examinări ginecologice ale femeilor, consultații stomatologice ale copiilor etc.) și consultații ale specialiștilor de diverse profiluri. Programul „Un doctor pentru tine” va fi extins semnificativ. În 2025 se va realiza o acoperire de 100% a examinărilor profilactice ale locuitorilor din mediul rural și supravegherea persoanelor cu boli cronice identificate.

Se planifică elaborarea și implementarea unui plan de acțiuni pentru 4 ani, cu scopul promovării modului de viață sănătos, reducerea factorilor de risc pentru dezvoltarea bolilor, inclusiv popularizarea modului de viață sănătos, a sportului, cu utilizarea, printre altele, a publicității sociale. Va fi dezvoltat și implementat un sistem de reabilitare a pacienților cu boli cronice, precum și a pacienților care au suferit operații complicate.

Ținând cont de experiența de combatere a pandemiei COVID-19, va fi îmbunătățit sistemul de lucru în caz de urgențe în sănătate, și vor fi elaborate măsuri de îmbunătățire a pregătirii pentru astfel de situații (crearea rezervei de medicamente, echipamente etc.) și pentru a preveni apariția lor (monitorizarea detaliată și evaluarea riscurilor epidemiologice).

Educație de calitate

Starea actuală și problemele principale

Declinul continuu al populației Republicii Moldova a fost însoțit de o scădere a numărului de studenți și cadre didactice. Începând cu anul de învățământ 2010/2011 până în 2019/2020, numărul elevilor și studenților a scăzut cu 124 mii de persoane (de la 558 mii la 434 mii de persoane), al profesorilor cu 13 mii de persoane (de la 49 mii la 36 mii de persoane).

Reformele cardinale în domeniul educației nu au adus rezultatele așteptate de societate, iar problemele legate de obținerea unei educații de calitate rămân actuale.

Educația preșcolară, care joacă un rol crucial în pregătirea copiilor pentru școală, acoperă 89,7% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 3-6 ani. În același timp, asigurarea cu instituții preșcolare este foarte diferită în regiuni și localități. În raionul Leova există 118 locuri în instituțiile preșcolare la 100 copii, iar în mun. Bălți - doar 88. În multe sate, nu există grădinițe de copii. În orașe copiii au acces la educația preșcolară, deși multe grădinițe sunt supraîncărcate din cauza insuficienței acestora.

O problemă semnificativă a învățământului primar și secundar în Republica Moldova este calitatea slabă a acestuia. Conform rezultatelor Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor în vârstă de 15 ani („PISA 2018”), elevii noștri au primit rezultate foarte slabe,

sub media celor 78 de țări incluse în program. Elevii moldoveni sunt clasati pe locul 51 la citire, 55 la matematică și 52 la științele naturale. Evaluarea internațională a arătat că majoritatea elevilor moldoveni nu au abilitățile necesare pentru instruire productivă, 40% dintre ei nu știu cum să rezume și să sistematizeze eficient informațiile și nu au cunoștințe științifice minime. Au fost depistate diferențe mari în ceea ce privește nivelul de cunoștințe între elevii din școlile rurale și urbane. Astfel, majoritatea elevilor din școlile rurale (56%) nu au un minim de cunoștințe la disciplinele de profil real.

Rezultatele relativ scăzute ale elevilor moldoveni se datorează programelor de învățământ slabe și calității insuficiente a predării. Doar 2/3 dintre profesori au o educație pedagogică specială, continuă îmbătrânirea cadrelor didactice, în special în rândul profesorilor din școlile rurale.

Infrastructura multor școli, gimnazii și licee nu corespunde cerințelor moderne. Aproximativ 14% din instituțiile de învățământ nu au săli de sport, 3% - biblioteci și 6% - cantine. Echiparea instituțiilor de învățământ cu computere cu conexiune la Internet este la un nivel extrem de scăzut – 6 unități la 100 elevi. Pandemia de COVID-19 a arătat că sistemul educațional nu este capabil să ofere studii la distanță de înaltă calitate din cauza dotării reduse cu computere a instituțiilor de învățământ și a familiilor elevilor, a lipsei de abilități de bază pentru desfășurarea educației online și slaba pregătire a profesorilor și elevilor.

În ultimii ani, sistemul de învățământ profesional și tehnic a devenit mai atractiv. Dacă în 2010 doar 44% dintre absolvenții de liceu, care au decis să-și continue studiile au optat pentru instituțiile de învățământ profesional și tehnic, atunci în 2019 - 51%, adică majoritatea absolută. Instruirea în instituțiile de învățământ profesional și tehnic oferă tinerilor posibilitatea de a obține rapid o specialitate și de a începe să lucreze. În același timp, principalul dezavantaj al sistemului actual de învățământ profesional este legătura slabă cu necesitățile economiei, cu cerințele angajatorilor pentru abilitățile și competențele practice ale angajaților. La fel ca în sistemul de învățământ general, problemele legate de echipamentul tehnic al instituțiilor de învățământ rămân nerezolvate, spre exemplu: 13% nu au săli de sport, 22% -nu dispun de cantine, există doar 10 computere cu conexiune la internet pentru 100 elevi, baza educațională și de producție a majorității instituțiilor de învățământ trebuie actualizată.

Învățământul superior din Moldova este foarte comercializat și se caracterizează prin calitate scăzută. Majoritatea studenților studiază pe bază de taxă - 64%, inclusiv 57% în universitățile de stat. Conform datelor Băncii Mondiale pentru anul 2020, calitatea învățământului superior din Moldova este una dintre cele mai slabe printre 43 de țări din Europa și Asia Centrală. Calitatea învățământului superior este mai joasă doar în două țări – Muntenegru și în Bosnia și Herțegovina.

Multe dintre problemele educației sunt legate de subfinanțarea cronică a sectorului. Dacă în 2010,

cheltuielile pentru educație au constituit 22,4% din totalul cheltuielilor bugetului public național, atunci în 2019 – 18,4%. Salariile din educație sunt în mod constant sub media economică - 86% la finele anului 2020.

Politica

Noi considerăm că îmbunătățirea calității educației și accesibilității acesteia este principalul obiectiv strategic de dezvoltare a educației pentru următorii 4 ani. O politică educațională eficientă trebuie să asigure:

- Creșterea gradului de acoperire cu învățământ preșcolar a copiilor cu vârsta cuprinsă între 3-6 ani.
- Îmbunătățirea poziției Republicii Moldova în clasamentul țărilor pe baza rezultatelor evaluării internaționale a realizărilor educaționale ale elevilor cu vârsta de 15 ani („PISA”).
- Aproximarea învățământului profesional de nevoile economiei și ale angajatorilor.
- Îmbunătățirea ratingului internațional al Republicii Moldova privind calitatea învățământului superior.

În scopul asigurării creșterii calității și accesibilității educației, cheltuielile în învățământ vor fi majorate de 2 ori în perioada 2021-2025, în pofida declinului populației, inclusiv a numărului de copii și tineri.

Măsurile prioritare

- Va fi identificată necesitatea de instituții preșcolare în fiecare localitate, în primul rând în sate, pentru a asigura

numărul maxim de copii cu studii preșcolare la locul de trai. Va exista o unitate preșcolară în fiecare localitate în care există cel puțin 20 de copii preșcolari. Se planifică creșterea acoperirii copiilor cu educație preșcolară de la 89,7%, la 95% în 2025.

- În scopul de a îmbunătăți condițiile de instruire și a calității educației în zonele rurale, va fi lansat programul de stat „Școala rurală”, care va include măsuri pentru reparația capitală a clădirilor, conectarea acestora la alimentare cu apă și rețele de canalizare, asigurarea instituțiilor de învățământ cu săli de sport, cantine, calculatoare, profesori etc.
- Va fi aprobat oferirea ajutorului anual pentru 1 septembrie, acordat familiilor cu copii care studiază în instituțiile de învățământ general, pentru a se pregăti de începerea anului școlar. Asistența va fi oferită pe baza cererilor părinților.
- Toți elevii claselor 1-9 vor fi alimentați gratuit în instituțiile de învățământ.
- Pentru a identifica și dezvolta abilitățile intelectuale și fizice ale copiilor și adolescenților, va crește numărul secțiilor și cercurilor din școli, gimnazii și licee, fiind deschise, de asemenea, noi centre de educație suplimentară, unde copiii vor practica sportul, muzică, arta plastică, voluntariatul, tehnologia informației etc.
- Va fi elaborat și implementat un sistem de indicatori pentru evaluarea calității educației, ținând cont de datele testelor internaționale ale elevilor.
- În termen de 4 ani, toate instituțiile de învățământ vor fi conectate la Internet de mare viteză, va crește

semnificativ echiparea acestora cu computere, în instituțiile de învățământ vor fi implementate programe educaționale care utilizează tehnologii de învățare electronică și de la distanță, ceea ce va îmbunătăți calitatea educației. Aceste măsuri vor necesita investiții mari, pentru care se planifică utilizarea resurselor bugetare, atragerea de fonduri de la partenerii de dezvoltare și persoane fizice.

- Salariul în educație va crește treptat, în 2025 salariul mediu în sector va fi cu 30% mai mare decât salariul mediu pe economie, profesia de învățător trebuie să devină atractivă pentru tineri și remunerată la un nivel înalt.
- În sistemul de învățământ profesional și tehnic va fi implementat pe scară largă învățământul dual, atunci când partea teoretică a formării are loc la instituția educațională, iar partea practică — la locul de muncă, la întreprindere, ceea ce va îmbunătăți pregătirea practică a elevilor.
- Pentru îmbunătățirea calității învățământului superior, în baza mai multor universități de stat vor fi deschise filiale ale universităților străine cu un rating internațional mare, ceea ce va spori calitatea și atractivitatea educației în Moldova și va descuraja tinerii să plece la studii în străinătate.
- Pentru a extinde accesul la învățământul superior, ponderea locurilor bugetare în instituțiile de învățământ de stat va crește anual - în 2025, numărul studenților care studiază în universitățile de stat pe bază bugetară va crește de aproape 2 ori (de la 43% la 85%).